

Gyöngytyúk utca 13.

Krúdy Gyula Budapestre településének pontos időpontját nem ismerjük. Szépírodalmi munkáiban és visszaemlékezéseiben többször is leírja megérkezését, első fővárosi éveit, ám ezekben is bőven előfordulnak ellentmondások. Egyik önéletrajzában azt írja, hogy 1896 nyarán érkezett Pestre, s a *Fővárosi Lapok*nál helyezkedett el. Máskor viszont cáfolja ezt: „... egy muskátilis józsefvárosi ablakból figyeltem Pestet, amely még nem hárta ki a millenáris kiállítás mámorát...” Az ezredévi ünnepségek pedig 1896. október 31-én fejeződnek be.

Egy kalandos életű szerkesztő

Krúdy első állását illetően is nehéz rajtacsipni az igazságot. Egy 1918-ban íródott emlékezésében megjegyzi, hogy a fővárosba érkezését követően a *Magyarország* parlamentit tudósítója lett, csak hogy a kérdéses esztendőben egyáltalán nem publikált ebben a lapban, s 1897-ben is csak október 3-án jelenik meg először írása a *Magyarországban*, a *Régesz* címmel elbeszélés. Támpontot adhatnának önéletrajza is, ám ezek csak ritkán térnek ki a korai esztendőkre. Kivétel az, amelyikben Krúdy állítja, hogy a *Fővárosi Lapok* munkatársa lett. Ez viszont csak 1897 áprilistól lehetséges, a lapot ugyanis ekkor adja el Porzolt Kálmán — jó okunk van azt hinni, hogy Szemere Miklós vette meg feleségnek Meszlényi Adrienné, a Nemzeti Színház művésznőjének —, s szerkesztője bizonyos J. Virág Béla lett. Ez a találkozás aligha volt véletlen. Az új szerkesztő ugyanis munkatársa volt a *Magyar Szemle*nek és az *Egyetértés*nek is, tehát annak a két lapnak, amelyekben Krúdy Gyula az 1897-es évben nagyon sokat publikált, sőt, lényegében csak ezekbe a pesti lapokba dolgozott. De J. Virág Béla korábban munkatársa volt az *Ország-Világnak* is, amelyben Krúdy 1896-ban több mint tucatnyi elbeszélést adott közre. (J. Virág Béláról érdemes azt is elmondani, hogy pénzelte Puskás Tivadár telefonhírmondóját, majd a feltaláló 1893-ban történt elhunytá után felvirágoztatta a Telefon Hírmondó Vállalatot. Kalandos élete lehetett. Színytel közlése szerint többrendbeli vétség miatt 1903-ban Erdélybe menekült, míg nem két évvel később a brassói rendőrség fogta el az álnevén bujkáló egykori szerkesztőt.)

A lap közlései is megerősítik, hogy Krúdy 1897 áprilismájában a *Fővárosi Lapok* munkatársa lett. Ha nem is túl sűrűn, de itt jelennek meg az írásai, sőt, egy folytatásos regénye is itt lát napvilágot. A *Fővárosi Lapok* — 1897. június 20-tól: *Új Fővárosi Lapok* — munkatársa volt ebben az időben többek között Gáspár Imre, Erdélyi Gyula, Kálnay László és Pongrácz Béla is. Figyelemre méltó névsor a Krúdy-életmű átlánthoz visszatekintő emlékezetes alakjai.

Látogatás a Ferenciek terén

Az eddigiekből is kitűnik, hogy Krúdy tenybeli közlései nem mindig megbízhatók, botlott a toll vagy az emlékezet, néhan ismeretlen okból szándékosan másított a valóságon. A Krúdy-memoárokat nehéz feltétel nélkül, jó lelkiismerettel felhasználni az életrajz fehéretoltjának kitöltésére.

Vegyük elő a *Hét Bagoly* című regényt — 1921–22-ben írta —, amelynek hőseit, józsiást sok tekintetben magáról mintázta. A regény hatodik fejezete, a *pesti szerkesztő* bájci címet viseli, s lényegében arról szól, miként látogat az ifjú, pályakezdő Józsiás, zsebében kéziratokkal a Ferenciek terén álló régi *Athenaeum* épületbe. Végigutalja a szerkesztőségeket, s ennek leírása felér egy fejezetnyi sajtótörténettel. Ifj. Abrányi Kornéllól Gajári Ödönig sokan elvonulnak előltünk, az írói emlékezés pontos, a szerkesztőségek leírása filmszerű s bizá-

hogy Krúdy ne járt volna az ódon házban. Igen ám, de az *Athenaeum* épületét 1897-ben lebontották, s minden bizonynyal tavasszal kezdődött a nagy munka, mert ugyanakkor a szomszédos Kúria is áldozatul esett az építendő Erzsébet-híddal kapcsolatos nagy-szabású városrendezésnek. Az pedig már kikövetkeztethető, hogy még időben, tehát a bontómunkások megjelenése előtt kiköltöztek a szerkesztőségek az egyemeletes házból. A szuggesztív leírás mégis bizonyossá teszi, hogy Krúdy még járt ott. A bizonyosság sokszorosan ott rejlik az életműben. Az L. M. emlékkönyvében című visszaemlékezésében (1921) így ír: „Még szerencsés voltam Budapestre kerülhetni ködös és mindig őszies nyiri hazából abban az időben, mikor a szlovákok még nem róttak csakánnyokat a belvárosi házaknak.” És következik a Ferenciek terének aprólekos, nosztalgikus leírása.

Meglehet, mégis Krúdy Máriának van igazsága, aki szerint az író 1896 késő őszen költözött Pestre. (Az író testvérének eme szóbeli közlésére Katona Béla hivatkozik *Krúdy Gyula pályakezdése* című munkájában.) Az igaz, hogy a pesti lapokban ebben az időben alig jelent meg írása, 1896. október 18-a után például egy a *Kepes Családi Lapok*ban, három az *Egyetértés*ben és a *Magyar Szemle*ben, néhány másodközlés pedig különböző vidéki lapokban, ám Krúdy többször is megemlékezett arról, hogy első pesti hónapjaiban nyomorgott, mint egy rongyos diák. Tény, hogy 1896 őszé-tele az író életének egyik legteremtőkebb időszakává vált.

Krúdy tehát pontosan emlékszik az *Athenaeum*-szákház szerkesztőségeire és szerkesztőire, a több oldalas emlékezésében néhány kis tévedés van csak. A legfeljebb taláiba, hogy 1896 és 1897 fordulóján — tehát amikor ott járhatott — már nem Vadnai Károly szerkesztette a *Fővárosi Lapok*at, hanem Porzolt Kálmán. (Amikor J. Virág Béla vette át a lap irányítását, a szerkesztőség már az akkori Hold utca 5. szám alatt működött.)

A szabómester

A Krúdy-biográfia másik bizonytalansága az író első fővárosi lakhelyeivel kapcsolatos. Azt sokszor leírta, hogy Pestre érkezése után a *Gyöngytyúk* — ma: Gyulai Pál — utcában telepedett meg. „... a *Gyöngytyúk* utcai házban, a *Vadász- és Versenylap* feletti emeleten lakozván, az irodalmi siker oly varatlansággal robbantotta fel életem rendjét, mintha egy petardat hajtottak volna be többnyire nyitott ablakomon...” Itt érdemes megállni egy pillanatra. A fent említett siker Krúdy első kötetének, az *Úres a félszek* című novellagyűjteményének a megjelenése, amelyet az *Ország-Világ* adott ki, 1897-es évsszámmal. Krúdy abban az évben már egy sort sem írt ennek a lapnak, sőt, már az előző év második felében is csak alig két elbeszélése jelent meg itt. Hasonlóképpen rejtélyes okokból szakadt meg a kapcsolata 1897 nyarán a *Fővárosi Lapok*kal is.

„Sokszor megbántam, hogy régeleg meglepedtem a *Gyöngytyúk* utcában” — írja, sőt, egy másik visszaemlékezésében a *Krúdy Gyula látogatásain* megadja a pontos címet is: *Gyöngytyúk utca 13.*, ahol a kapualjban volt a *Vadász- és Versenylap* szerkesztősége és fogadóirodája, neki pedig az emeleten volt hónapos szobája egy *szabómester*nél. Az életrajzírók ezt a közlést soha nem fogadták el kész ténynek. Több helyen éppen-séggel a 18-as számú házat jelölik meg az író első lakhelyül, holott ilyen házszám már nem is volt az utcában.

Szerencsére rendelkezésre állnak a korabeli címterek, így kinyomozható, hogy a 13-as számú házban csakugyan volt egy szerkesztőség, mégpedig a *Vadász Lap*é. Krúdy itt megingt nem emlékezett pontosan, melegségére szóljon a hasonló hangzás, és az is, hogy valóban létezett abban az időben

Vadász- és Versenylap is, de azt a Ferenc körúton szerkesztették. Nos, ennek a *Vadász-Lap*nak bizonyos Egervári Gyula vadászati főfelügyelő volt a tulajdonosa és főszerkesztője. Fogadóirodának nem sikerült nyomára bukkanni, itt székelte viszont az Országos Vadászati Védegyelet. Volt az utcában még két kocsmá, egy borbély, egy tekeasztalgártó műhely, egy mészáros, a 10. szám alatt volt az Első budapesti hűtőszállító targoncás önségélyező és temetkezési egyesület. Előkelő környéknek nem lehetne nevezni az akkori Gyöngytyúk utcát, de perifériának sem, erre emlékeztetnek ma is álló elegáns egyemeletes épületei, de az is, hogy a 7. szám alatt lakott az előkelő nevű Ahstleiner Artúr cs. és kir. kapitány, a 13-as számú házban pedig Kállay Adolf itálói táblai bíró.

A mai 13-as számú ház azonos Krúdy első pesti lakhelyével. Kétemeletes szürke épület a Gyulai Pál és a Kőfaragó utca sarkán, jelenleg teljesen üres, felújítás előtt áll. Krúdy ottlakása idején a ház Csávossy Ignácé volt. E férfit Torontál vármegye törökbecsei járásának főszolgabírói tisztét töltötte be. E lakhely bizonyosságát erősíti, hogy a milleniumot követő években valóban volt szabómester lakója a háznak: *Gőtz Ferenc*. Minden valószerűség szerint tehát ő volt Krúdy Gyula első pesti szállásadója.

Még egy hónapos szoba

„A *Gyöngytyúk* utcából a *Zerge* utcába költöztem... nem bántam, hogy csak lakó maradtam a fővárosi életben, mert ilyenformán ismerkedtem meg egyrészt a pesti élettel, amelyet fiatal koromban ösztönöz undorodtam... Az ábrándos *Zerge* utcába nem költöztem más okból, mint csupán a regényesség kedvéért, mintegy a halott *Benedek Aladár*, de még inkább a régebben halott *Szendrey Júlia* tiszteletére.”

„Sose felejttem el azt a *Baross* utcai osszonyságot, akinél nagyon rövid ideig laktam, de mégis már annyira tulajdonának vélt, hogy rám zárta az ajtót éjszaka, s így az ablakon át voltam kénytelen kilépni...”

Krúdy eme két lakásáról, a *Zerge* (ma: Makarenc) utcai-ról és a *Baross* utcai-ról eddig nem vett tudomást az irodalomtörténet, de az is igaz, hogy az írói emlékezésen kívül semmiféle adat nincs rá. Említik viszont a *Práter* utcai lakhelyét, ahol állítólag a 11-es számú földszintes ház udvari szobájában húzódott volna meg egy ideig. Ennek sem sikerült a nyomára bukkannom, a keresgélésnek legfeljebb egy eredménye volt: a *Práter* utca 11–17-ben akkor is, és később is *elemi iskola* működött.

A Pestre kerülés utáni első időkben Krúdy apja még tett kísérleteket, hogy fiát jobb belátásra bírja. Állítólag Krúdy meg is ígerte, hogy felhagy az íróssággal, és a családi óhajnak megfelelően jogi tanulmányokba kezd. Apja beíratta az egyetemre, és *hónapos szobát bérelt neki a Sándor* utcában. Az egyetemistaság és a tanulás azonban a beiratással véget is ért. Mindezt Krúdy Péternek, az író öccsének visszaemlékezései alapján tudható, Katona Béla meg is jegyzi, hogy semmi okunk kétségbe vonni az ilyesfajta apai látogatás tényét.

Az emlékezés annál is inkább megbízhatónak tűnik, mert az 1898-es *Cím- és Lakásjegyzék*ben ezt olvasható: *Krúdy Gyula hirtelítő, Főherceg Sándor utca 17.* Ez azonos a mai Bródy Sándor utca 17-es számú házzal. Négyemeletes épület, majdnem szembe a Vas utca torkolatával. Maga az író sehol nem említi ezt a szállását.

Krúdy 1899 decemberében kötött házasságot Spiegler Bellával, s akkor felesége Király utca 47. szám alatti lakásába költöztek. Ez időtől kezdve aránylag ismertek az író otthonai, legfeljebb a későbbi szállodai lakhelyek közül lehet felbizonytalanság.